Ir. H. A. van der Meiden / **De populier in 1966** [1])
Directeur Stichting Industrie-Hout

Hoewel het in de bedoeling ligt om vooral voor Nederland de recente ontwikkelingen rond de populier te schetsen, zullen wij er toch niet aan ontkomen deze ook in ruimer verband te bezien. Dit is *noodzakelijk,* ten eerste omdat wij in Nederland wat betreft het houtgebruik verweven zijn in een markt van veel grotere omvang, ten tweede omdat veel ontwikkelingen in de populierenteelt parallel lopen met die in andere landen. Een ruimere visie is ook *mogelijk* door de intensieve samenwerking van vele landen, waarbij praktisch geheel West- en Zuid-Europa, in de Internationale Populierencommissie, een instelling van de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties.
Wij zullen hierna de voor ons land belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van de populier de revue laten passeren, zo mogelijk uitgebreid met gedachten over wat ons in de nabije toekomst op dit gebied te wachten staat.

1. *Houtafzet en houtverwerking.*

Het is op het eerste gezicht misschien wat merkwaardig met het resultaat van de teelt, nl. het produkt, te beginnen. Toch meen ik dit te moeten doen omdat hier de grootste zorgen van de populierentelers in dit jaar liggen. Het wordt steeds duidelijker dat de geleidelijke teruggang in de prijzen van populierehout, al enkele jaren merkbaar, in het kapseizoen 1966/'67 sterk doorzet. Wij moeten er rekening mee houden dat het hier geen tijdelijk of seizoenverschijnsel maar een structurele ontwikkeling betreft, veroorzaakt enerzijds door een groter aanbod van hout, anderzijds door verschuivingen en zelfs beperkingen in het verbruik.
De hoeveelheid populierehout, in Nederland verwerkt, heeft sinds vele jaren steeds iets meer of iets minder dan 100.000 m³ bedragen, waarvan een zeer groot deel zijn weg vond in de klompenindustrie (10 jaar geleden nog 70.000 m³, nu sterk afgenomen). In het Nederlands Bosbouw Tijdschrift van mei 1961 heeft ir. Grandjean op basis van gegevens van het Staatsbosbeheer echter reeds aangekondigd dat de produktie van populierehout vanaf ± 1965 zal gaan stijgen. Deze toename van het aanbod treedt ook op in alle andere Europese landen waar de populiereteelt van enig belang is. Het houtverbruik heeft daarmee echter geen gelijke tred gehouden, wat het eerst, reeds enkele jaren geleden, in Italië duidelijk werd. Daar nam het verbruik van populierehout in de fineerindustrie sterk af door concurrentie van geïmporteerd tropisch hout en door vervanging van hout in de emballage-sector door karton en plastics. Deze tendens is nu ook in alle andere Westeuropese landen merkbaar.
Het is goed en belangrijk om vast te stellen dat het populierefineer op zichzelf niet inferieur hoeft te zijn aan dat van de vervangende tropische loofhoutsoorten, maar dat het rendement van deze houtsoorten aanzienlijk groter is door een grotere diameter van de stamstukken en door een geringer aantal fouten, vooral noesten, in het hout. Deze vaststelling is daarom zo belangrijk, omdat dit betekent dat voor zwaar populierehout van zeer goede kwaliteit, regelmatig ter beschikking van de industrie komend, nog steeds een goede afzet mogelijk moet zijn. Tot deze conclusie is men blijkens onze contacten in de Internationale Populierencommissie gekomen in alle landen, waar moeilijkheden bij de afzet van populierehout optreden.
Wat betreft de emballage-industrie, is de situatie niet overal dezelfde. Italië en Duitsland constateren een afname van het houtverbruik, Frankrijk een toename. In Nederland wordt deze kwestie door de Nationale Populierencommissie onderzocht in het kader van een algemeen onderzoek naar het populierehoutverbruik in Nederland. Dit onderzoek is in dit jaar goed gevorderd, en zal hopelijk in één van de eerstvolgende nummers van ons tijdschrift aan de orde kunnen komen.

In de nabije toekomst zal een belangrijke verschuiving in het houtverbruik veroorzaakt door de toenemende interesse van papier- en platenindustrie steeds duidelijker worden. In Nederland zijn deze industrietakken als afnemers van populierehout tot dusverre nauwelijks van belang geweest, in andere landen, bv. Italië en Joegoslavië, Canada, de U.S.A. en Oost-Europese landen des te meer.
Vooral de toenemende interesse van de papierindustrie voor het *slijpen* van populierehout kan, in verband met de prijzen van dit sortiment, voor onze populieretelers zeer belangrijk worden. Doordat de papierindustrie een nieuw, hierop ingesteld bedrijf niet kan stichten zonder dat zij van een grote basishoeveelheid hout gegarandeerd is, heeft dit geleid tot een voorstel bij de regering, dit basiskwantum (70.000 m³) veilig te stellen door de produktie van 5000 ha populierenbos in O. Flevoland. Dit verzoek is nog steeds in behandeling. Mocht het resultaat van de besprekingen positief en de stichting van een of meer verwerkingsbedrijven in de nabije toekomst mogelijk zijn, dan zullen deze bedrijven ook grote hoeveelheden dun populierehout (diameter 30 à 35 cm en minder) elders uit het land kunnen betrekken.
Deze ontwikkeling zou daarom zo belangrijk zijn, omdat bij de geconstateerde uitbreiding van het houtaanbod de tendens zeker zal toenemen, dat de lucifers- en zaagindustrie meer eisen kunnen stellen bij de houtinkoop, en dan terecht alleen nog maar belangstelling hebben voor de werkelijke onderstammen. Dit betekent dat het deel van de stam, dat een bestemming in andere industrieën moet vinden, groter zal worden. Het beste deel hiervan kan verwerkt worden in de slijpindustrie, het mindere in semi-chemical- en platenindustrie.
De tijd is voorbij dat de populiereteler voor zijn hout vlot een afzet kan vinden tegen relatief hoge en zelfs, gezien de situatie in de ons omringende landen, te hoge prijzen. Men zal in de toekomst van een gemakkelijke afzet en hoge prijzen alleen verzekerd zijn voor die stamstukken, die van zeer goede kwaliteit en praktisch foutvrij zijn en van een diameter die een hoog rendement bij de verwerking tot fineer mogelijk maakt, waarbij men in andere landen denkt aan een minimum-diameter van

[1]) Foto's: Van der Meiden.

Wat gaat er met het populierenhout gebeuren?

de stamstukken van 40 cm en meer. Van het huidige aanbod voldoet slechts een zeer klein deel aan deze eisen. Verder zal de teler een massaprodukt moeten leveren, te realiseren bij snelle groei, hoge aanwas en goedkope teeltmethoden. Welke konsekwenties dit voor de teelt heeft, hopen wij in een later artikel nog eens nader te beschouwen.

2. *Organisaties.*

Dit punt is nauw verbonden met het vorige. Zodra, zoals in 1966 het geval was, de houtafzet meer moeilijkheden gaat leveren en de kosten verder stijgen, is een regelmatig contact tussen populieretelers onderling maar ook tussen hen en alle andere groeperingen die bij de populier zijn betrokken, van groot belang. Men kan de nodige ervaringen snel uitwisselen, maar ook gezamenlijk activiteiten ondernemen waartoe elke teler op zichzelf niet komt.

Deze aktiviteiten kunnen liggen op het gebied van het uitwisselen van ervaringen, de stimulering van houtteeltkundig en economisch onderzoek, het regelmatig verkrijgen van informatie over houtgebruik en houtprijzen, het tegengaan van beslissingen die schadelijk zijn voor de populierenteelt, e.a. Ik noem het laatste in verband met een ontwikkeling in Noord-Brabant, waar een nieuw reglement op de watergangen zou kunnen leiden tot rigoureuze vermindering van het populierenareaal, vooral van rij-beplantingen. De Brabantse populierenvereniging heeft hierop scherp gereageerd, mede waardoor het voor de populierenteelt zeer kwalijke reglement nog steeds niet definitief is. Voor de komende jaren moeten we verwachten dat de bestaande verenigingen zich meer en meer met de houtmarkt zullen bezighouden, waarbij het voor mij zeker is dat men in georganiseerd verband tot een betere marktinformatie en tot een meer geconcentreerd aanbod van hout moet komen.

De Nationale Populierencommissie heeft in 1966 vele aktiviteiten kunnen ontplooien, zowel met betrekking tot de teelt als op het gebied van handel en verwerking van populier. Zij heeft onderzoek gestimuleerd of zelf verricht, zij heeft zich bezig gehouden met uitbreiding van het populieresortiment, met voorlichting aan de kwekers over de rassenkeuze, met de economische aspekten van de populierenteelt en met het houtverbruik, zij heeft een voorstel voor de sortering van populierehout gelanceerd en, zeker niet op de laatste plaats, zij heeft gezorgd dat wij tegen een zeer lage prijs 4 x per jaar „Populier" ontvangen! Dat de verwerking van populier toenemende belangstelling krijgt, blijkt o.a. uit de benoeming van een vertegenwoordiger van het Ministerie van Economische Zaken in de N.P.C.

3. *Steunmaatregelen.*

In 1966 is in werking getreden de „recreatie-subsidie" aan boseigenaars, waarover in de rubriek „Mededelingen" een aantal gegevens is vermeld. Daar kan men ook lezen hoe hoog deze vergoedingen zijn. Pijnlijk voor de populierenteler is de bepaling dat boscomplexen kleiner dan 10 ha niet voor deze vergoeding in aanmerking komen. Pijnlijk daarom, omdat populierencomplexen groter dan 10 ha schaars zijn. Men is voorbijgegaan aan het feit dat in verschillende delen van ons land het landschap wordt bepaald en aantrekkelijk is gemaakt door de populier, ook als deze in verspreide, kleine beplantingen voorkomt, afgewisseld met kleine percelen bouwland en weiland. Juist voor de fietsende en auto-rijdende recreatiezoekende mens is dit landschap zo aantrekkelijk; ik wijs maar op Noord-Brabant, de Achterhoek, gedeelten in het rivierkleigebied. Het lijkt ons dan ook niet redelijk dat een minimumgrens van 10 ha is gesteld. Helaas moet verwacht worden dat bij de huidige toestand van onze rijksfinanciën elke uitbreiding van de „recreatie-subsidie" zal worden afgewezen. Niettemin

Bossen kleiner dan 10 ha zijn van „recreatie-subsidie" uitgesloten. Waarom?

moeten populierenverenigingen en de Nationale Populierencommissie op deze kwestie attent blijven.

Wij hopen dat binnenkort in dit tijdschrift van de zijde van Staatsbosbeheer een artikel zal kunnen worden gepubliceerd met een overzicht van alle steunmaatregelen van de zijde van de Staat (subsidies, voorschotten, belastingfaciliteiten) die voor de populierentelers een verlichting van de kosten betekenen.

4. *Aanleg en onderhoud.*

Leek in het begin van het seizoen weer een slecht groei-jaar voor de deur te staan, vooral de tweede helft van de zomer heeft veel goed gemaakt. Daardoor kunnen we over 1966 toch spreken als over een redelijk goed jaar voor de populierengroei, zowel in de kwekerijen als in de beplantingen.

Het aanslaan van jonge beplantingen heeft, algemeen gezien, weinig moeilijkheden gegeven. Schade aan jonge planten door Dothichiza is zeer beperkt gebleven, waarbij zeker ook verbeterde kweek- en teeltmethoden een rol spelen, o.a. het steeds meer gebruiken van één-jarig plantsoen, dat bovendien aanzienlijk goedkoper is.

Dit laatste is een belangrijk voordeel, nu het steeds dringender wordt dat de populierenteler de kostenontwikkeling nauwlettend beoordeelt en tracht deze kostenstijging op te vangen door goedkopere aanleg en het achterwege laten van niet strikt noodzakelijke aanleg- en onderhoudsmaatregelen.

In dit verband moet er nog eens de nadruk op gelegd worden dat een snoei, hoger dan 5 à 6 m, niet nodig en dus niet verantwoord is. Wellicht kunnen we deze grens nog tot 4 m verlagen.

In verband met de snelle ontwikkeling van de chemische onkruidbestrijding en van het aantal middelen moet nog eens worden gewezen op de noodzaak om zich toch vooral goed te laten voorlichten over aard en toepassing van de verschillende middelen. In dit jaar hebben wij verscheidene gevallen meegemaakt, waar gebruik van Prefix tot grote schade aan populierenbeplantingen heeft geleid. Wij willen in het midden laten in hoeverre hier aan de wijze van toepassing fouten hebben gekleefd, maar wel constateren dat gebruik door de populierentelers van middelen, die niet of onvoldoende door de Plantenziektenkundige Dienst en het Bosbouwproefstation zijn getoetst op hun bruikbaarheid voor populier, moet worden afgeraden. Men kan zich voor inlichtingen hierover wenden tot deze beide, te Wageningen gevestigde, instellingen. [1])

[1]) Noot van de Redactie: In het volgende nummer zullen concrete mededelingen over de schade door en het gebruik van prefix worden opgenomen.

5. *Ziekten en beschadigingen.*

Wat dit betreft is 1966 een goed jaar geweest. Marssonina is wel opgetreden, maar aanzienlijk minder en met een veel later optredende bladval dan in andere jaren. Vermoedelijk is daarbij een belangrijke rol gespeeld door het late uitlopen van de populieren; hierdoor heeft een deel van de sporenvluchten van Marssonina in dit voorjaar geen bladbesmetting tot gevolg gehad.

De roestziekte is, als gewoonlijk, in de omgeving van lariksbeplantingen weer fors opgetreden. Gelukkig kan men in de belangrijkste populierengebieden constateren dat de lariks in de laatste jaren in snel tempo is geveld, wat direkt merkbaar is in de ontwikkeling van de roestziekte.

Over insektenbeschadigingen hopen we in een volgend nummer van „Populier" weer een bericht van het I.T.B.O.N. te lezen. Gelukkig is deze schade in ons land bijna elk jaar zeer beperkt in vergelijking met die in zuidelijker landen.

6. *Rassen.*

Reeds enkele jaren geeft de Nationale Populierencommissie een prognose van de aanplant van verschillende rassen uit, die duidelijk laat zien dat 'Robusta' en 'Gelrica' het leeuwenaandeel in de populierenaanplant vormen (zie „Populier" van februari 1966).

Dit wijst weer op de noodzaak van een uitbreiding van de rassenkeuze. Wat dit betreft is 1966 een goed jaar geweest. Vijf nieuwe rassen komen onder keuring van de N.A.K.B. in de handel, waarvoor ik verwijs naar een artikel elders in dit nummer.

Conclusie.

Het accent in de populierenteelt is in 1966 nog weer meer dan in de paar voorgaande jaren komen te liggen op twee vragen: Wat gaat er met het populierehout gebeuren, en: Hoe vangen we doorgaande kostenstijgingen in de populierenteelt op. Daarom moeten wij erkentelijk zijn voor het vele werk dat door de Nationale Populierencommissie op dit gebied wordt gedaan, aktiviteiten waarover de lezer in de toekomst regelmatig geïnformeerd zal worden. Ook past waardering voor het vele onderzoek dat het Bosbouwproefstation en Houtinstituut T.N.O. ook in 1966 weer verrichtten met als doel verlaging van de kosten van de populierenteelt, verbetering van de groei en het verkrijgen van meer inzicht in de gevraagde houtkwaliteit. De telers zullen zich nog meer dan tot dusverre het geval was op de hoogte moeten stellen van de economische aspekten van de populierenteelt, inclusief de houtafzet, waarvoor ze voortdurend nauw contact met elkaar moeten onderhouden.

Ir. J. T. M. Broekhuizen en Ir. H. A. van der Meiden /
I.B.O., Afd. Houtteelt; resp. Stichting Industrie-Hout

De populierenteelt in Joegoslavië [1])

Joegoslavië bezat in 1964 ongeveer 142.000 ha populierenopstanden, waarvan bijna 60.000 ha natuurlijke bossen en 9500 ha rijenbeplantingen.

Het belangrijkste populierengebied omvat voornamelijk de valleien van de Donau, de Drave en de Save, tussen Belgrado en Zagreb. De gronden zijn overwegend alluviale rivierafzettingen, chemisch rijk, dus zeer geschikt voor de populierenteelt.

Joegoslavië heeft in het gebied van zijn grote rivieren (Donau, Save en Drave) een continentaal klimaat met warme zomers en strenge winters. De gemiddelde temperatuur in de periode dat de populier groeit, nl. van april tot in oktober, is 17° C met een maximum van 40° C! In de winter kan de temperatuur dalen tot —30° C. Jaarlijks valt 600-700 mm neerslag waarvan 400-430 mm in de groeiperiode (ter vergelijking: in Nederland is de gemiddelde temperatuur in het groeiseizoen ca. 15° C; van de neerslag valt 350-400 mm in de groeiperiode).

Drie jaar oude populierenbeplanting met zonnebloemen als tussenbouw.

De grondwaterstand fluctueert vrij sterk onder invloed van de waterstand van de rivieren en wel van ongeveer 1,5 m tot soms 4 m onder maaiveld. Door het hoge slibgehalte van de grond heeft een tijdelijke grondwaterstandsdaling echter geen direct snel effect op de vochtvoorziening van de populieren. Een deel van de beplantingen wordt in het voorjaar gedurende een periode van een paar weken overstroomd door rivierwater.

Voor enkele eeuwen kende men in Joegoslavië alleen de Europese populieresoort, Populus nigra. Deze is, evenals bij ons, later vervangen door kruisingen met Amerikaanse populieren. De eerste van deze hybriden werden in 1820 in Joegoslavië ingevoerd. Er werd vooral 'Serotina' en 'Marilandica' aangeplant. In het algemeen gesproken moet echter worden gezegd, dat pas na 1918 de belangstelling voor de populier als houtproducent opkwam. Men begon toen met het verjongen van de natuurlijke rivierbossen door inplanten van éénjarige populieren op afstanden van 2 x 2 m of 3 x 3 m. Er werd toen nog niet op de cultivar gelet, zodat hier 'Serotina', 'Marilandica' en 'Regenerata' door elkaar voorkomen. De grond werd niet vooraf bewerkt, terwijl verder alleen hinderlijke bomen en struiken werden verwijderd. Daar bovendien door natuurlijke bezaaiing verschillende andere houtsoorten in deze bossen kwamen, vertonen de opstanden thans een sterk gemengd karakter en komt er vaak slechts 20 % populieren in voor. De omloop bedraagt 30-40 jaar en de gemiddelde jaarlijkse aanwas is 7-14 m^3 per ha en daarmee voor de plaatselijke omstandigheden aan de lage kant.

Langzamerhand werden ook monocultures van populier aangelegd, terwijl ook wel rijen populier werden geplant met daartussen rijen van andere houtsoorten, zoals Acer negundo, Alnus glutinosa en verschillende soorten iepen. In 1938 werd voor het eerst 'Robusta' ingevoerd. Een voorbeeld zagen wij bij Osijek, aan de Drave, waar in 1938 een beplanting werd

[1]) Foto's: Broekhuizen.